Падіння Томаса-Генрі

Клапка Джером Джером

Томас-Генрі був найреспектабельніший з усіх котів, що я знав. Справжнє його ім'я було просто Томас. Але називати такого кота Томасом безглуздо. Це однаково, що людям, які живуть поряд прем'єр-міністрової резиденції, називати містера Гладстона Біллом. До нас кіт потрапив завдяки люб'язності різника з Реформ-клубу, і, побачивши Томаса, я відразу збагнув, що серед усіх лондонських клубів саме з цього він тільки й міг з'явитись. Статечна гідність і непорушний консерватизм Реформ-клубу — це були риси, притаманні й Томасові-Генрі. Тепер я вже не пригадаю, через що саме він мусив покинути клуб, але, мабуть, через незгоди з новим шеф-кухарем, який волів сам бути повновладним господарем на кухні. Різник, що довідався про ворожнечу між ними, знав і те, що в нас немає кота, отож він і запропонував вихід, який задовольняв обидві сторони. Розпрощалися кіт і кухар, очевидно, без великого жалю, і Томас зволив перебратись до мене.

Тільки-но скинувши на кота оком, моя дружина запропонувала назвати його Генрі. Мені спало на думку, що цьому котові ще більш личитиме подвійне ім'я, і відтоді в тісному родинному колі його стали називати Томас-Генрі. Коли ж заходила про нього, мова при гостях, ми звичайно титулували його "Томас-Генрі, есквайр".

Наш дім припав Томасові-Генрі до смаку, і своє схвалення він виявляв мовчки й стримано. Він уподобав моє улюблене крісло і вмостився там. Будь-якого іншого кота я б зараз-таки прогнав звідти, але Томас-Генрі був пе з тих, кого проганяють. Якби л чимось показав йому, що не згоден з його вибором, він поставився б до цього так, як, мабуть, поставилася б до мене королева Вікторія, якби ця вельможна дама по-приятельському завітала до мене, а я заявив би їй, що не маю часу і прошу заглянути при якійсь іншій нагоді. Він би встав і відійшов, зате вже ніколи більше не озвався б до мене, хоч би скільки ми мешкали під одним дахом.

У той час жила з нами одна особа (вона й досі живе, тільки тепер зробилась дорослiша й розумніша), що не мала ніякої шаноби до котів. Їй здавалося, що котячі хвости лише для того й існують, щоб зручніше піднімати котів з підлоги. Вона гадала також, що годувати їх найкраще силоміць і що вони страшенно люблять кататись у ляльковому візочку. Я з острахом думав, як мине перша зустріч Томаса-Генрі з цією особою. Я боявся, щоб через неї не склалось у нього хибне враження про всю нашу сім'ю і щоб ми не впали в його очах.

Однак даремно я хвилювався. У поставі Томаса-Генрі було щось таке, що виключало будь-яку зухвалість і панібратство. Чемно, але твердо він дав відсіч нахабі. Коли її рука боязко, навіть уже трохи шанобливо простяглась до його хвоста, він повагом відхилив його і подивився на неї. В тому погляді не було ані гніву, ані погорди. З таким виразом Соломон, певне, сприймав вияви пошани від цариці Савської. Поблажливо, але водночас і досить стримано.

Томас-Генрі був воістину благородним котом. Один мій приятель, який вірить у переселення душ, твердив, що це лорд Честерфілд. Томас-Генрі ніколи не випрохував їсти, як це роблять інші коти. Під час їжі він мав звичку сідати поруч зі мною й чекати, коли йому подадуть. Їв він лише баранячу котлету, а на пересмажену яловичину й дивитись не хотів. Якось один наш гість простяг йому хрящик; він мовчки підвівся, вийшов з кімнати й не показувався на очі, поки той гість лишався у нас.

Але кожен має свої вразливі місця; в Томаса-Генрі таким місцем була смажена качка. Для мене було психологічним одкровенням те, як поводився Томас-Генрі, вгледівши смажену качку. Мені відкрився проблиск найбільш ницої й тваринної його риси. Побачивши смажену качку, Томас-Генрі ставав звичайнісіньким котом, і в ньому оживали всі первісні інстинкти котячої породи. Вираз власної гідності спадав з нього, як спадає маска. Через смажену качку він дряпався й принижувався. За шматочок. цих ласощів він, здавалося, ладен був продати душу дияволові.

Нам довелося відмовитись від цієї небезпечної страви: боляче було дивитись, як згубно вона діє на котову вдачу. Та й його манери, коли на столі з'являлася смажена качка, могли стати поганим прикладом для дітей.

Томасові-Генрі не було рівні серед котів у нашій околиці. По ньому можна було перевіряти годинники. Після обіду він незмінно прогулювався півгодини перед будинком, щовечора рівно о десятій повертався чорним ходом, а об одинадцятій уже спав у моєму кріслі. Друзів серед котів він не мав. Бійки не приваблювали його, і я маю сумнів, чи кохав він коли-небудь, навіть замолоду: натура його була вкрай холодна й незалежна, до жіночого товариства він ставився зовсім байдуже.

Таким добропристойним життям Томас-Генрі прожив цілу зиму. Влітку ми взяли його на село. Нам здавалося, що зміна середовища добре вплине на нього, бо він почав уже гладшати. Та ба! Село призвело його до загибелі. Важко сказати, що саме було першим поштовхом; можливо, навдивовижу збудливе повітря. Неймовірно швидко наш високоморальний Томас-Генрі пустився берега. Першого вечора він вернувся об одинадцятій, другого — загулявся на цілу ніч, після третьої ночі заявився додому о шостій ранку, і то втративши половину шерсті на голові. Звичайно ж, без дами тут не обійшлось, а судячи з котячого концерту протягом цілої ночі, тих дам був добрий десяток. Воно й правда, Томас-Генрі був неабиякий кавалер, і згодом приятельки почали навідуватись до нього вже вдень. Потім стали приходити зраджені коти, вимагаючи сатисфакції, в якій, слід визнати, Томас-Генрі нікому не відмовляв.

Сільські хлопчаки день у день стовбичили круг нашого будинку, спостерігаючи котячі битви, а нашу кухню дедалі частіше відвідували розгнівані господині — вони кидали на стіл дохлих котів і волали до неба й до мене про справедливість. Кухня в нас перетворилась на котячу трупарню, і я мусив купити другий кухонний стіл: куховарка заявила, що їй тоді буде легше. Мовляв, вона просто розгублюється, коли серед нарізаного м'яса й городини валяється стільки дохлих котів, і що буде, як вона переплутає? Через це старий стіл пересунули до вікна, лишивши його для дохлої котятини, а на новий куховарка заборонила будь-кому класти котів, хоч би й дохлих.

Одного разу я чув, як вона запитувала схвильовану власницю дохлого кота:

— А що ж я маю з ним робити? Зварити, може, чи що?

— Це мій кіт, ясно? — відповіла дама.

— Ну й добре. Але сьогодні я не готую смаженої котятини. Забирайте його на котячий стіл. Цей стіл мій!

Спершу на "відновлення справедливості" мені вистачало півкрони, але поступово коти подорожчали. Доти вважавши їх дешевими, я був дуже вражений, коли переконався, як високо власники цінують своїх котів. Я навіть без усяких жартів подумував, чи не взятись розводити котів на продаж. При цінах, що встановились у цьому селі, я міг би загрібати добрі гроші.

— Ось подивіться, це робота вашого звірюки,— сказала мені одна розгнівана жінка, до якої мене викликано серед обіду.

Я подивився. "Роботою" Томаса-Генрі виявилось жалюгідне сухоребре створіння, що йому на тому світі напевно було краще, ніж на цьому. Якби цей бідолаха був моїм, я б ще й подякував Томасові-Генрі, але декотрі люди не розуміють своєї вигоди.

— Я б і за п'ять фунтів не віддала такого кота! — заявила та сама жінка.

— Воля ваша,— заперечив я,— але, гадаю, ви вчинили б нерозумно. Бо я вам за цього кота більше, як шилінг, не дам. Якщо ви маєте надію десь одержати більше,— будь ласка.

— Хіба це кіт? Це ж християнин! — сказала жінка.

— Я не купую мертвих християн,— твердо відповів я.— А якби й купував, то за нього дав би щонайбільше шилінг. Нехай він буде християнин чи кіт, як собі хочте, але все одно він вартий хіба що шилінга.

Кінець кінцем ми зійшлися на вісімнадцяти пенсах.

Вражала мене й кількість котів, що їх Томас-Генрі примудрявся зводити зі світу. Це була чиста різанина.

Тепер у мене завівся звичай щовечора заходити на кухню для оглядин дохлих котів, що надійшли за день. Отож заходжу я одного разу на кухню й серед інших бачу на столі кота рідкісної смугастої масті.

— Він вартий півсоверена,— промовив хазяїн кота, стоячи тут-таки з кухлем пива у руці.

Я підняв небіжчика й уважно приглянувся.

— Учора його вбив ваш кіт,— вів далі власник жертви.— Ніякого сорому нема!

— Мій кіт уже-тричі вбивав його,— відповів я.— В суботу він був власністю місіс Геджер, у понеділок — місіс Майєрс. Я вже тоді щось запідозрив, але ще не був певен і зробив позначку. Тепер я бачу, що це той самий кіт. Тож послухайте моєї ради й закопайте його, поки не пішла по селу зараза. Мені байдуже, скільки в кота життів, я плачу за одне.

Не раз у Томаса-Гекрі бували нагоди виправитись, однак що не день він поводився гірше й гірше. Його злочини поповнилися браконьєрством, він став красти курчат, і мені набридло розплачуватись за його гріхи.

Садівник, з яким я вирішив порадитись на цю тему, сказав, що йому й раніше траплялося бачити таких котів.

— Але як же його вилікувати? — запитав я.

— А дуже просто, сер: камінь на шию та й у воду,— відповів садівник.— Це непоганий лік.

— Тоді, може, дамо йому дозу,— запропонував я.

Садівник так і зробив, і нашим знегодам настав кінець.

Бідолаха Томас-Генрі! Його приклад засвідчує, як легко бути порядним, коли немає спокус. Джентльменові, що народився й виріс в атмосфері Реформ-клубу,— чого йому сходити на манівці? Мені шкода Томаса-Генрі, і я вже не вірю, що сільське повітря сприятливо впливає на моральність.